

Arturo Blasutto o stricu duhovniku, po katerem nosi ime

KRIŽEV POT ČEDERMACA IZ KARNAJSKE DOLINE

Erika Jazbar

Vrsto let sem čakala na priložnost, da bi поблиže spoznala križev pot, ki ga je pretrpel beneški čedermac Arturo Blasutto (1913–1994). O njem sem tu pa tam kaj brala in slišala, v klasičnem olimpu slovenskih dušnih pastirjev z Videmskega, ki so jih preganjali zaradi slovenstva, pa ga običajno ne omenjajo.

Arturo Blasutto je izhajal iz Karnajske doline, ta se vije ob reki Karnahti med Terskimi in Nadiškimi dolinami. Rodil se je v Viškorši (Monteaperta). Ime vasi mi zveni domače od šolskih let, saj sem imela med sošolci njegova pranečaka Ivana in Igorja, ki sta v osemdesetih letih prejšnjega stoletja s skupino otrok iz Slovenske Benečije obiskovala naše šole, med drugim nižjo srednjo šolo, ki je v Gorici poimenovana po njim zelo dragem msgr. Ivanu Trinku.

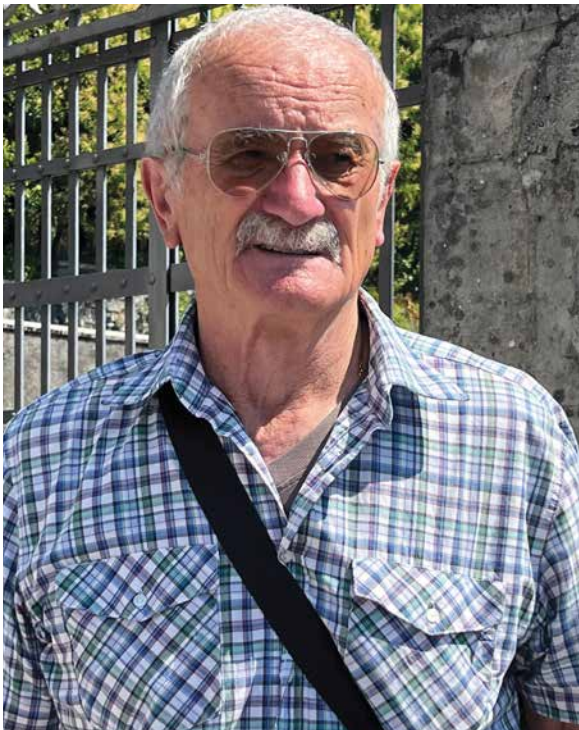
Priložnost za pričevanje pa se je ponudila več desetletij kasneje, ko sva s snemalcem Nikijem Filipovičem junija letos v domači gostilni v Viškorši za našo televizijo krila shod pred skorajšnjimi občinskimi volitvami. Rosilo je, meglica je ponujala skorajda jesensko idilo, zgodnja sva bila, pripravljene mize so samevale. Med številnimi umetniškimi slikami na stenah sem zagledala prijazno Vesno Benedetič, za šankom in na vidnem mestu me je streznil manjši dučejev kipec.

V občini Tipana, ki šteje 550 prebivalcev, ni bilo kakega ostrega predvolilnega soočenja, ravno nasprotno, oba županska kandidata sta nastopala skupaj, v ospredju je bila skrb za vasice in ljudi, ki proti vsaki logiki današnjega časa vztrajajo pri življenju. Trdovratno. Če se na našem koncu na takih srečanjih zbira nišna publika, je v Viškorši drugače. Domačini so pod večer začeli kapljati v gostilno, zamudniki so morali predstavitvi slediti zunaj.

Oštirja sem vprašala, ali pozna Artura Blasutta, duhovnikovega nečaka, ki je bil v preteklih letih tudi občinski svetnik in odbornik. »Seveda, saj bo prišel,« mi je odgovoril in mi ga nato pokazal. Nagovorila sem ga v slovenščini. Na tistem koncu se moraš truditi, da ti nekdo odgovori v narečju. On pa se ni obotavljal, govoril je tekoče in s tisto melodijo jezika, ki jo premore beneškoslovenska govorica.

Predlagala sem mu, da pridem na obisk in na daljši pogovor. Nanju je takoj pristal, saj mu je bil stric zelo drag, mi je takoj povedal. Poklical je tudi sina Igorja, ki živi v Viškorši, tako da sva se po treh desetletjih ponovno srečala, tudi z njim sem govorila v slovenskem jeziku.

V poletni sopari letošnjega avgusta je vendarle uspelo, da sem se podala v Karnajsko dolino, upala sem, da bo pod tistimi hribi, kjer je nekaj dni prej gorelo, kaj bolj znosno, pa ni bilo. Arturo Blasutto (1941) me je pričakal na svojem domu s prijazno ženo Narciso, ki jo je spoznal v Turinu, kjer je našel zaposlitev in tam živel deset let.

Arturo Blasutto

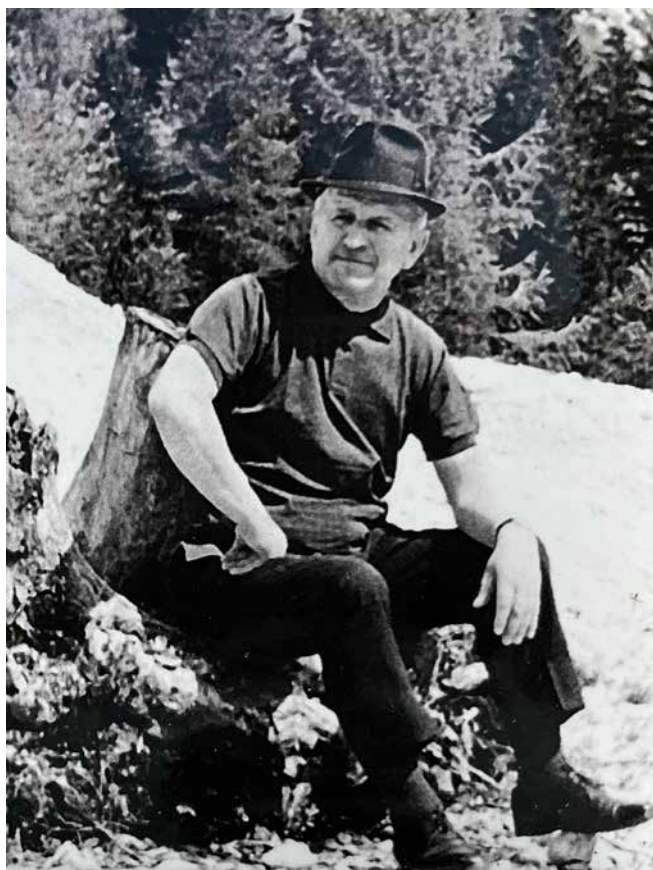
Ko se je stric leta 1955 vrnil v Viškoršo, me ni bilo več doma, poslali so me v dijaški dom v Čedad, nato sem bil v Vidmu in še v Buttriu, domov sem se vračal poleti za počitnice. Pot me je nato vodila v Turin, v Viškoršo sem se dokončno vrnil leta 1972. Z ženo sva delala v Vidmu, se tja vozila vsak dan. S stricem smo potem v Viškorši živeli dvajset let.

Do potresa leta 1976 je bila vas povsem drugačna, od starih hiš jih je ostala le desetina, nekje dvajset od skupnih dvesto. Potres je našo vas močno prizadel, vse je bilo porušeno, nato nanovo zgrajeno, stričeva rojstna hiša je bila ob cesti, danes je ob cesti naša nanovo zgrajena hiša, kjer se tudi pogovarjava.

Stric je na začetku živel z nami, moja mama, ki je bila njegova sestra, mu je gospodinjala, saj je ovdovela že med vojno, mož ji je umrl v Italiji, s sestro sva bila vojni siroti. Sestra je nato obiskovala slovenske šole v Trstu in živela pri šolskih sestrah pri Sv. Ivanu.

Koliko otrok je bilo v družini duhovnika Artura Blasutta?

Pet jih je bilo, dve hčerki in trije sinovi, ob moji mami še sestra, ki je živela v Švici, brat Silvio je ostal v Viškorši, brat Giuseppe je bil v Genovi. Tudi moj oče se je pisal Blasutto, zato nosim priimek, ki je obenem mamin in očetov, na našem koncu je zelo pogost. Drugi taki priimki so Michelizza, Debellis, Pascolo, vsi so izvorno slovenski, bili so poitalijančeni, tako kot imena vasi. Naše družinsko ime v vasi je sicer *Mikani*, *Blažin* je bila dedkova družina, mama in stric sta bila doma *Kotje*.

Desno: duhovnik Arturo Blasutto

Kako se spominjate strica Artura?

Bil je močnega, tudi zaprtega značaja, pogosto je bil tih, veliko ni govoril, pa čeprav je znal zelo lepo kaj povedati, vedno pa mi je dajal vtis, da globoko trpi. Veliko je bral, slovenske in italijanske knjige, začel je tudi s pisanjem spominov, a bi moral preveč neprijetnega napisati o cerkvenih dostojanstvenikih, tudi o videmskem nadškofu Nogari, zato je pisanje po nekaj straneh opustil.

Svojo dušnopastirsko pot je začel v Reziji.

Bil je letnik 1913, v videmski stolnici ga je posvetil nadškof Nogara julija leta 1936, novo mašo je teden kasneje pel v domači Viškorši. V rezijanskih Osojanah je istega leta nasledil Valentina Birtiča, ki so ga premestili v beneški Marsin.

Ohranil je rezijansko narečje v cerkvi, uredil je tudi katekizem v rezijanščini, tu dočakal začetek druge svetovne vojne, ki je s sabo prinesla zahtevne in nevarne čase tudi v tisto dolino. Po svojih močeh

Italiji, ko je bil posvečen, ni dopolnil še 23 let.

Preganjanje pa ga je čakalo tudi po vojni.

Aprila 1946 je bil imenovan za kaplana na Lesah v občini Grmek. Na začetku težav ni imel, ker pa je tudi v Benečiji vztrajno uporabljal slovensko narečje v cerkvi, priredil tudi katekizem in ljudem vlival ponos, se je začela gonja, ki je takrat prizadela vsakega zavednega beneškega

duhovnika. Do strica Artura pa so bili še posebej napadalni, izkoristili so tudi laži iz rezijanskih zgodb. Najbolj oster je bil občinski tajnik, okoli njega so se zbirali tisti, ki so preganjali slovensko besedo.

duhovnika. Do strica Artura pa so bili še posebej napadalni, izkoristili so tudi laži iz rezijanskih zgodb. Najbolj oster je bil občinski tajnik, okoli njega so se zbirali tisti, ki so preganjali slovensko besedo. O njem so pravili, da je komunist, da deluje proti Italiji, pritiskali so na nadškofijo, naj ga premesti drugam. Niso ga prestrašili, s slovenskim jezikom je stric vztrajal, tako kot so to delali tudi drugi zavedni slovenski duhovniki. Bil je tudi med podpisniki pisma, s katerim so se slovenski duhovniki leta 1950 obrnili na videmskega prefekta.

A ni pomagalo. Leta 1955 je prejel odlok o premestitvi, postal je kaplan v bližnji župniji Sv. Lenart, ki je v občini Podutana. Tam je bil župnik Angel Cracina, s katerim sta se dobro poznala, saj je bil njegov oče doma z našega konca, iz Brezj (Montemaggiore).

A ni pomagalo. Leta 1955 je prejel odlok o premestitvi, postal je kaplan v bližnji župniji Sv. Lenart, ki je v občini Podutana. Tam je bil župnik Angel Cracina, s katerim sta se dobro poznala, saj je bil njegov oče doma z našega konca, iz Brezj (Montemaggiore).

Kaj je zanj pomenila ta premestitev? Doživel jo je kot velik poraz in veliko krivico, tudi ponižanje, da je Cerkev verjela lažem. Bolelo ga je tudi, da so župljani pustili, da se širijo laži. Pritiski, blatenje in psovke so ga mučili, odločitve nadškofije pa je bila kaplja čez rob. Njegovo že načeto zdravstveno stanje se je poslabšalo, potrnost, v katero je padel zaradi nadškofove odločitve, je privedla do tega, da je hudo zbolel.

Z rezijanskimi ljudmi je ostal povezan tudi kasneje, večkrat sem ga peljal tja na obisk. Kot dušni pastir je bil priljubljen, bil je mlad, takrat najmlajši duhovnik v

Kaj je zanj pomenila ta premestitev?

Doživel jo je kot velik poraz in veliko krivico, tudi ponižanje, da je Cerkev verjela lažem. Bolelo ga je tudi, da so župljani pustili, da se širijo laži. Pritiski, blatenje in psovke so ga mučili, odločitve nadškofije pa je bila kaplja čez rob. Njegovo že načeto zdravstveno stanje se je poslabšalo, potrnost, v katero je padel zaradi nadškofove odločitve, je privedla do tega, da je hudo zbolel.

V bolnišnici so ga nato zdravili dalj časa, pri Sv. Lenartu ni nikoli nastopil kot kaplan, raje se je vrnil domov. Takrat je bil star 42 let. Tudi kasneje si ni nikoli zares opomogel, vedno je bolehal. Nadškofija mu je tudi ponudila neko obliko finančne pomoči, ki pa jo je odklonil, ker je pravil, da morajo najprej poravnati krivico.

V Viškorši je nato ostal brez vsake podpore vse do smrti leta 1994, torej skoraj 40 let.

Kako se je ponovno vživel v vas?

Ko se je vrnil z Les, mu domači župnik ni pustil maševati v obnovljeni veliki cerkvi v vasi, zato je hodil v hrib, v staro cerkev sv. Trojice. Na začetku je bilo zanj hudo, močno je trpel, počasi pa je našel neko obliko sobivanja s svojo bolečino. V Viškorši je obiskoval družine, blagoslavljal hiše, maševal za pokojne, klicali so ga tudi v Bardo in drugam. Novega imenovanja pa ni dobil, nikoli ni imel svoje cerkve, živel je doma kot nekak župnik brez župnije.

Ko je bil za videmskega nadškofa imenovan Giuseppe Zaffonato, se je stanje nekoliko izboljšalo, a rešitve še ni bilo, z nadškofom Alfredom Battistijem, ki je nastopil leta 1972, pa je nadškofija le ubrala drugačno pot, a zanj je bilo prepozno, saj je bil prestar. Nadškof Battisti ga je v Viškorši večkrat obiskal, se mu opravičil za krivice. Ko je umrl, ga je tudi pokopal. Počiva na vaškem pokopališču.

Kako pa se je preživljal?

Pomagali so mu domači, pa tudi vaščani, za katere je maševal in jih obiskoval, denarja je sicer takrat bilo bolj malo, dajali so mu to, kar so imeli, ker pa je bil dobrega in velikega srca, je še tisto malo, kar je prejemal, dajal družinam, ki so bile zelo številne. »Pomagaj njim, ker potrebujejo,« je pravil moji mami.

Ljudje so ga imeli radi, obiskovali so ga tudi od drugod, prihajali so iz Rezije, tudi iz Slovenije, med njimi so bili nekateri nekdanji borci 9. korpusa, na njegov dom je večkrat prikolesaril tudi prvi predsednik vlade Republike Slovenije Lojze Peterle.

Koliko pa je bil povezan z duhovniki?

S številnimi duhovniki so se poznali še iz let v semenišču, z Ivanom Trinkom, ki je bil njihov profesor, so se naučili slovenščine, pa tudi narodne zavesti, tudi kasneje so ostali povezani, Anton Cuffolo je bil z našega konca, s Plestišč. Redno so se srečevali ob sobotah v videmskem semenišču, tja se je peljal iz Viškorše z avtobusom.

Kako pa je ohranil skrb za slovenski jezik?

Na našem koncu narečja pri maši ne uporabljamo, samo tu pa tam zapojemo kako slovensko pesem. Z ženo pojeva v zboru Naše vasi, ki ob praznikih sodeluje pri maši, se udeležuje

revije Primorska poje. V Viškorši danes živi 180 ljudi, v Prosnidu in Plestišču živi po 20 ljudi, v Brezjah 7, taka je naša slika. Pred potresom je bilo v Viškorši 500 ljudi, leta 1936 tisoč.

Gospod Arturo Blasutto je v cerkvici sv. Trojice v zadnjih letih svojega življenja obudil tudi obred poljubljanja križev.

V preteklosti je bila cerkvica sv. Trojice referenčna za širše območje, takrat je bil to zelo priljubljen obred, ki se je nato izgubil. Stric ga je ponovno obudil, pri tem mu je bil v veliko oporo kobariški dekan Franc Rupnik, ki je skrbel, da so se verskega srečanja udeleževali tudi križi iz Gornjega Posočja. Večkrat sem ga peljal v Kobarid. Dokler sta onadva vztrajala, se je tu zbiralo veliko ljudi in križev, ki predstavljajo posamezne cerkve. V Viškoršo je takrat prihajalo tudi po 15 križev iz širšega območja. Maša je sicer bila še naprej v italijanščini, slovenske so bile pesmi in kakšno berilo. Junija letos smo našli le tri križe.

Ste imeli kdaj težave, ker sta Vaša sinova obiskovala slovensko šolo?

Za karabinjerje sem bil tudi jaz »titino«. Tudi ko sem bil na občini, so nam pravili, da smo komunisti. Štiriindvajset let sem bil občinski svetnik, zunanji odbornik, tudi podžupan, z Eliom Berro sem to mesto obdržal deset let.

Naj bo. Glavno je, da tudi moje tri vnukinje govorijo slovensko.

Najin pogovor je trajal dobro uro, predlagal mi je, da bi šla še do cerkvice sv. Trojice, kjer imajo mašo enkrat na mesec, če ne dežuje ali sneži, je dodal. Poklical je domačina, ki hrani ključe, saj je cerkvica za obiskovalce zaprta. Nato smo se podali do nje po ozkih in vijugastih cestah nad vasjo. Tu se ponuja krasen razgled in veliko urejenih pešpoti, ki vabijo v neokrnjeno naravo, na bližnje vrhove, naš sogovornik jih je nešteto krat prehodil, je tudi ponosen lovec in alpinec.

Nato smo se peljali do vaškega pokopališča in do zadnje tuzemske postaje strica Artura Blasutta. Med potjo me je s ponosom opozarjal na dvojezične table, ki so jih postavili v času njegovega podžupanskega mandata. Takrat so začeli tudi opozarjati, da je njihova dolina Karnajska, dotlej so jih namreč stisnili pod Terske doline. A pri njih ne tečeta Nadiža ali Ter, temveč Karnahtha. In na svoj košček sveta so zelo ponosni.

Obred poljubljanja križev v cerkvi sv. Trojice v Viškorši junija leta 2014.